

Twee patiënten met een exantheem

DOOR I. BERGSMA, HUISARTS TE PURMEREND

Naar aanleiding van een artikel van *Bijlmer* waarin melding wordt gemaakt van het sterk sensibiliserend vermogen van ampicilline bij een speciale patiëntengroep, kwamen mij twee patiënten in herinnering die ik kort geleden had gezien en die hiervan een typisch voorbeeld zijn.

Patiënt A, 24 jaar, was tijdens mijn afwezigheid door de waarnemer behandeld met een ampicilline-preparaat wegens heftige tonsillitis met hoge koorts. Een week na toediening kwam patiënt op mijn spreekuur met een heftige maculopapuleus exantheem over het gehele lichaam. Gezien het onderzoek bij patiënt, de nu rustige keel, maar de zeer vele lymfomen in de halsstreek, stuurde ik hem naar het Waterlands huisartsenlaboratorium voor een nader onderzoek op M. Pfeiffer. In het perifere bloed werden vele atypische lymfocyten gevonden en de monosticonreactie (agglutinatie-reactie) was positief.

Patiënt B, een 31-jarige man zag ik tijdens de weekenddienst. Ik trof bij mijn huisvisite een tamelijk zieke man aan met hoge temperatuur en over het gehele lichaam een heftig maculopapuleus exantheem. Hij had een rode keel en vele lymfomen in de halsstreek; de milt was palpabel. Hij vertelde mij dat de huisarts de ziekte van Pfeiffer had gediagnostiseerd. Op het toiletkastje stond een flesje van de apotheek, waarin nog enige capsules van een ampicilline-preparaat aanwezig waren. Het bleek dat patiënt deze vijf dagen tevoren van de huisarts had gekregen wegens tonsillitis-verschijnselen. De huisarts bevestigde dit bij navraag, maar het aspect van de tonsillen en de lymfomen deden hem aan M. Pfeiffer denken. Een nader bloedonderzoek door het huisartsenlaboratorium leverde een positieve monosticonreactie op en vele abnormale lymfocyten in het perifere bloed.

Beide patiënten waren dus lijdende aan de ziekte van Pfeiffer en hadden een ampicilline-preparaat toegediend gekregen waarop zij met een zeer heftige huidreactie hadden gereageerd. Uit de geraad-

pleegde literatuur (*Shapiro en medewerkers; Editorial*) blijkt dat dit een bekend fenomeen is. Toediening van ampicilline geeft bij ongeveer acht procent van de patiënten een exantheem in tegenstelling tot de normale penicillines, die maar bij ongeveer drie procent der patiënten een huidruptie geven en dan nog wel hoofdzakelijk na parenterale toediening. Geeft men ampicilline bij patiënten met abnormale lymfocyten in het perifere bloed, zoals bij lymfatische leukemie, M. Pfeiffer en infectie met cytomegalie virus, dan reageert 90 procent met een heftige maculopapuleuze huidreactie. Deze treedt vijf tot acht dagen na toediening op. Het exantheem kan jeuken en algemeen malaise gevoel geven. Een infectie met het cytomegalie-virus geeft hoge koorts met algemeen malaiseverschijnselen en een perifeer bloedbeeld dat sterk lijkt op dat van iemand met de ziekte van Pfeiffer, maar de monosticonreactie is negatief. De reactie op ampicilline lijkt meer toxisch dan allergisch, want bij herhaalde toediening van het preparaat aan patiënten die hersteld waren van de ziekte van Pfeiffer werd geen exantheem waargenomen.

Samenvattend: indien men een antibioticum wil geven bij iemand met tonsillitis-verschijnselen, kan men het beste een preparaat van de normale penicillines geven (*Acipen, Broxil of Penidural*). Reageert de patiënt hierop niet dan moet men nader bloedonderzoek doen om te zien of er iets anders aan de hand is, bijvoorbeeld M. Pfeiffer of leukemie. Dus niet direct klaar staan met een ampicilline-preparaat. Men dient bij patiënten, die abnormale lymfocyten in het perifere bloed hebben, zoals bij de ziekte van Pfeiffer, lymfatische leukemie en bij cytomegalievirusinfectie, een bijkomende infectie niet te behandelen met ampicilline, dan wel zeer terughoudend hiermee te zijn.

Bijlmer, J. (1972) *Ned. T. Geneesk.* 116, 1656.

Editorial. Skin reactions to ampicillin. (1972) *Brit. med. J.* I, 195-196.

Shapiro, S. en medewerkers. (1969) *Lancet* II, 1969.